

YALAN MAKİNESİ: GERÇEĞİ ORTAYA ÇIKARIYOR MU?

Yalan makinesi, poligraf adıyla da bilinir. Poligraf, ABD’de; bazı şüphelilerin veya gizli görevlerde çalışacak adayların ifadelerinde doğru söyleyip söylemediklerini anlamak için kullanılmaktadır. Ancak makinenin gerçeğe ulaşma oranı tartışmalıdır. Günümüzde yalan makinesinin sonuçları, Japonya dışındaki ülkelerin çoğunda mahkemelerce kabul edilmemektedir. Eski çağlardan beri insanların suçlarını inkar edip etmediklerini anlamak için çeşitli testler kullanıldı. Mezopotamya’da 4000 yıl önce, nehre atılan suçluların tanrılarca cezalandırılacağına inanıldığı için şüpheliler nehre atılırdı. Boğulanlar suçlu, boğulmayanlar suçsuz sayılırdı. Çinliler 3000 yıl önce, baskı altında yalan söyleyenlerin ağızlarının kuruduğu gerekçesiyle sorgulanan şüphelilerin ağzını pirinçle doldururdu. Pirinçler bir süre sonra dışarı çıkartılınca hala kuruyorsa, kişi yalan söylemiş sayılırdı. Yunanlı doktor Erasistratus, suçunu inkar edenlerin nabızlarının normalden hızlı attığını 2300 yıl önce gözlemlemişti. Buna dayanarak, şüphelilerin sorgulanırken yalan söyleyip söylemediklerini nabızlarını ölçerek belirlemeye çalışırdı. Sorgulanırken yalan söyleyenlerin; nabız, tansiyon, nefes alma hızı, terleme miktarı, yüz mimikleri, ses tonu ve beyin aktivitelerinin normalden farklı oluşuna dayanan teknikler üzerindeki çalışmalar günümüzde de devam etmektedir.

Yalan makinesine (poligraf) bağlanan kişi sorgulanırken

Yalan makinesi 1921’de ortaya çıktı

İtalyan C. Lombroso 1881’de, sorgulama sırasında yalan söyleyenlerin kan basıncının değiştiğini açıkladı. Ardından, sorgulanan şüphelilerin kan basıncındaki değişimleri kaydeden bir makine icat etti. İtalyan V. Benussi, 1914’te sorgulama sırasında suçluların nefes alışlarında da değişiklik olduğunu gözlemledi. Bu bulguların ardından 1921’de Kanadalı J. A. Larson; şüphelilerin sorgulama sırasında nabız, tansiyon ve nefes alışlarındaki değişiklikleri yan yana

kaydeden bir yalan makinesi icat etti. Larson, ABD’de polislerle birlikte geliştirdiği bu yalan makinesine poligraf adını verdi. Cihazın adı Yunanca, “çok sayıda yazı” anlamındaki kelimeden gelir. Yalan makinesine, 1938’den itibaren şüphelilerin terleme miktarındaki değişimi gösteren grafik de eklenerek modern poligraf cihazının temel prensipleri belirlendi. Poligraf cihazında elde edilen grafikler, 1992’den itibaren bilgisayara kaydedilmeye başlandı. Sorgulama sırasında şüphelilere, poligraf cihazının algılayıcıları bağlanarak bazıları işlenen suçla ilgili bazıları ilgisiz olan sorular sorulur. şüphelilerin suçla ilgili soruları cevapladığı anlardaki grafiklerle, suçla ilgisiz soruları cevapladığı sıradaki grafikler arasında önemli farklılıklar varsa yalan söylendiği sonucuna varılır. Poligraf cihazını üretenler, yalan makinesinin iyi eğitimli sorgulayıcılarca kullanılması durumunda %90 düzeyinde doğru sonuç alındığını ne surmektedir. Ancak bazı bilimsel çalışmalar, yalan makinesinin çok güvenilir olmadığını gösterdi. Bu çalışmalara göre; sorgulayıcıların bazılarının eğitiminin yetersiz olması, bazılarının da objektif davranmaması nedeniyle poligrafla yapılan sorgulamaların doğruluk oranı %50 civarında, yani tamamen tesadüfi olabiliyor. Son yıllarda; yüz mimikleri, ses tonu ve beyin aktiviteleri incelenerek yalan söyleyenler belirlenmeye çalışılmaktadır. Beyin aktiviteleri; transkranyal manyetik stimlasyon (TMS), fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme (fMRI), pozitron emisyon tomografi (PET) veya elektroansefalografi (EEG) gibi tekniklerle incelenmektedir. Bazı bilim adamları ise her insanın fizyolojik yapısı farklı olduğu için bugünkü tekniklerle yalan söyleyenlerin hatasız olarak belirlenemeyeceğini ne surmektedir.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü